

מסורת הש"ס

א) נפי' אחרי מטמן לשון הטייה הוא כלומר נטו מדרך הישרה וכדקתני לקמן דבי רבי ישמעאל אט ר'אית תי"ח כו' שזאל עשה משוכה לפיכך חסור לספר בזה ערוך ערך אחר בשם רי"ח, ב) עדיית פיה מ"ו, ג) שם פסחים סד: ד' שם מ"ק טו, ה) תענית דף יט, ו) נפי' פירש"י דהכא חמסו כמשנה תענית לא פי' כלום אלא הנקרא פורעים בלעז"ו אכן במנחות סו: כתב רש"י ד"ה ותחטט נטיל כמו בן מתחטט לפניו אצוי ע"כ אצל בבבוכות מ: כבוד רש"י סד"ה והכתיב מתחטט לשון ירידה וחזירו חמס' תענית בן המתחטט לפני אצוי ע"כ דע דהרע"ב מ"ח פ"ג דתענית כתב מתחטט מתנוגעב ובתנ המור"ט דלשון ארומת אלא כמ"ש עניוין א' הלוי'ס ריטס מ"י ארוב עליא מחטין, ב) פסחים נג, ע"ש עליא כג, ע"ש חוספסא שם פ"י א"ה, ח) יעריבין ג, מנחות לא: טו' (שבת קנ, דף קנא, פסחים ק), מור"ק א: יב, מגילה כו: מנחות כג: פ"ו ע"ג, מ"ז ח: כח, מ"ח: חולין קל"ג, ט) לקמן ס, מנחות ס: ח, ובסע רב ה"י גאון והערוך גרים דומאל ופי' כפירש"י ע"ש ערך גדם,

## הגהות הב"ח

א) רש"י ד"ה דוגמא השקוה על שחי הם דומין לה השקוה:

## גליון הש"ס

גמ' ואי"ו באי קראת שנא' במקום בשרים. עיין מור"ק דף יח ע"א חזק' ד"ה ואסתיעא:

## רב ניסים גאון

**מַעֲשֵׂה** בתורום איש רומי שנתהיה את בני רומי לאכול גדיים מקולטין בלילי פסחים. גרסינן במסכת פסחים בפי' מקום שנהנו זו' וגו' איבעיא להו תרדוס איש רומי גברא רבה הוה או בעלי אגרופים הוה את שמע את זו דרש תרדוס איש רומי כו' שמע מינה גברא רבה הוה שמע מינה ר' יוסי בר אבין אמר מטיל מלאי לכיס של הלמדי חכמים הוה דאמר ר' יוחנן כל המטיל מלאי לכיס של תלמידי חכמים וזכה ויושב בישיבה של מנצח צדקשן קדרות ואם נטמא הכריכו הכתוב נמליה ואם נתלו צענין זה שחטכו סביצ סביצ כחוליות עגולות וחזר וחיצרו צטיט של חול צין חוליא לחוליא רבי אליעזר מנהר עולמית שאינו עוד ככלי חרס של נשרף צבצנן וחכמים מטמאין: **עענא**. כנחש זה שכורך ענמו צעגולה: **כל עטרוס**. שנעשו בתנור זה או שנגעו באיורו והיה ר' אליעזר מטהרין והם שרפוס: **וצרכו**. לפי שהרבה מאד לחלוק צדצר זה כדאמרין צצא מיעא צפרק הצוצ (דף טז:): **נדוי צמפני** לא סנן. הא צרכוה צצרייתא הוא דתני לה: **מדמה מילתא למילתא**. כל מקום שראם צממיתין שנתלץ הימיד על הכיזם מחלוקת גדולה או אחד מן הימנו אומר ראוי היה כאן נדוי:

## מי שמתו פרק שלישי ברכות

**ואי ס"ד דלא ידעי**. אין מציינן כלום אלא זערא דגופא: **המספר אחר המס**. בגנותו של מת אחר מיתתו: **קניא מטנלא**. קנה גדול וכבד כפל מן הגג: **טנלא**. גג: **ארנקא דמוחיה**. כיס שהמות מונח בו: **והמטיס עקלקלוס**. לעיל מיינה כתיב הטיצה ה' לטובים וסמך ליה והמטיס עקלקלותם והמכריעים את חזונתם יותר על זכויותם לטעותם לכך חוצה: **יוליכס ה' אס פועלי האון**. לגיהסם: **צד"ד מקומות**. השתא משמע מזינו שגדו חכמים בני אדם צד"ד מקומות לכבוד הרצ לפי שלא נשאו כבוד לרצם: **הוא היה אומר**. עקביא בן מהללאל צמסכת עדיית: **אין משקין**. אס קניא לה צעלה ונסתרה: לא **אס הגיורם**. צדני ישראל אמור צפרשה (במדבר ה) פרט לאשת גר ועבד משוחרר: **צרכמיס**. כך שמה או על שם מקומה: **דוגמא השקוה**. על שהיו להם הס השקוה שהיו שמעיה ואבטליון מצני בניו של סנחריב כדאמרין בגיטין צפרק חנוקין (דף מ:): **ר' יהודה**. פליג דלעיל דקתני שגדו את עקביא: **שאין עורה ננעלת**. צפרק ה' דפסחים (דף סד): שהיו שערי העזרה ננעלים כשחזטין פסחים של כל כת וכת שהפסח נשחט בג' כתות: **על כל אדם צישראל**. כלומר כשהיתה ננעלת עליהם והיינו כשנתמלאה פה לפה לא היה צכולס אדם חסוד צחכמה ויראת חטא כעקביא: **אלעזר בן חנוך שפקפ**. וילן והיינו נמי לכבוד הרצ שעבר ע"פ הגזירים על הידים: **אלמלא חוני אסה**. שיאא שמן בגדולה וצחשיצות: **לריך אסה להסנדוס**. לפי שהטריח לפני המקום על עסק גשמים לא כך שאלמי כמה פעמים לכבוד המקום כבוד הרצ הוא: **מסחטא**. לשון חוטא. נקל צלצו לתטול לאצוי להטריטו על תאומו: **מקולסיס**. כלוייס כשהן שלמין ותולין כרעיהן וקרסוליהן וקריציהם סביצותן צשפוד. ועל שם כך קוריו מקולס שהוא לשון מזוין כדמתרגס וכוצע נחושת על ראשו

**פסחא א' ח' וקולסא דנחשא**: צלניי שחמרו זו זכר לפסח שזולתו שלם שנחמר בו על כרעיו ועל קרבו (שמות יג) כלומר עם כרעיו ועם קרבו: **גוזרני עליך נדוי**. והיינו נמי לכבוד הרצ שאסרו חכמים את הדצר לפי שהוא קרוב להאכיל את ישראל קדשים צחון שהרואה סצור שהקדישו לשם פסח: **חסוי חוליות**. תנור של חרס שהוא עשוי ככלי ומטלטל ותחלת צרייתו מן הטט ומטרפו צבצנן כשאל קדרות ואם נטמא הכריכו הכתוב נמליה ואם נתלו צענין זה שחטכו סביצ סביצ כחוליות עגולות וחזר וחיצרו צטיט של חול צין חוליא לחוליא רבי אליעזר מנהר עולמית שאינו עוד ככלי חרס של נשרף צבצנן וחכמים מטמאין: **עענא**. כנחש זה שכורך ענמו צעגולה: **כל עטרוס**. שנעשו בתנור זה או שנגעו באיורו והיה ר' אליעזר מטהרין והם שרפוס: **וצרכו**. לפי שהרבה מאד לחלוק צדצר זה כדאמרין צצא מיעא צפרק הצוצ (דף טז:): **נדוי צמפני** לא סנן. הא צרכוה צצרייתא הוא דתני לה: **מדמה מילתא למילתא**. כל מקום שראם צממיתין שנתלץ הימיד על הכיזם מחלוקת גדולה או אחד מן הימנו אומר ראוי היה כאן נדוי:

**אין מוציאין אס המס**. לקברו: **סמוך** והס מספידין אותו כאן. יש מפרשין שנתון לצד אחר: והוא יושב דומס. האצל: **למימר הכי**. לא נפרעת ממני דמשמע הפרע:

## יט.

**אפי'** בשעה ששאלום ע"י ישראל. והיינו לאחר מיתתו דלא אמו לאנאוי צדעי המספרים צגנותס מהכא משמע דלריירי לאחר מיתת: **דוגמא השקוה**. פרש"י לפי שהיתה גיורת כמותס שהיו גרים וכן משמע צירושלמי דמועד קטן (פ"ג) מהו דוגמא דכוות'. צערוך פירס<sup>ו</sup> דוגמא השקוה מי צעב אצל לא היו מרים ממש ולא מחקו התורה עליה אלא ליראה אותה: **מדלגין**

שנא' יוהמטיס עקלקלותם יוליכס ה' את פועלי האון שלום על ישראל אפילו בשעה ששלום על ישראל יוליכס ה' את פועלי האון תנא דבי ר' ישמעאל אם ראת תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שמא עשה תשובה שמא סלקא דעתך אלא ודאי עשה תשובה והני מילי בדברים שבגופו אבל בממונא עד דמהדר למריה: ואמר ר' יהושע בן לוי א"בכ"ד מקומות בית דין מגד' על כבוד הרב וכולן שנינו במשנתנו אמר ליה ר' אלעזר היכא אמר ליה לבי תשבח נפק דק ואשבח תלת המזולזל בנטילת ידים והמספר אחר מטתן של תלמידי חכמ' והמגיס דעתו כלפי מעלה ה־המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים מאי היא<sup>ו</sup> דתנן הוא היה אומר אין משקין לא את הגיורת ולא את המשוחררת וחכמים אומרים י־משקין ואמרו לו מעשה בברכמית שפחה משוחררת בירושלים והשקוה שמעיה ואבטליון ואמר להם דוגמא השקוה וגדוהו ומת בגדויו וסקלו בית דין את ארונו יוהמזולזל בנטילת ידים מאי היא<sup>ו</sup> דתנא א"ר יהודה חס ושלום שעקביא בן מהללאל נתגדה שאין עזרה ננעלת על כל אדם בישראל בחכמה ובטהרה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל אלא את מי גדו את אלעזר בן חנוך שפקפ בנטילת ידים וכשמת שלחו בית דין והניחו אבן גדולה על ארונו<sup>ז</sup> ללמדך ה־שכל המתגדה ומת בגדויו ב"ד סוקלין את ארונו המגיס דעתו כלפי מעלה מאי היא<sup>ו</sup> דתנן שלח לו שמעון בן שטח לחוני המעגל צריך אתה להתנדות ואלמלא חוני אתה גוזרני עליך נדוי אבל מה אעשה שאתה<sup>ח</sup> מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך כבן שמתחטא לפני אביו ועושה לו רצונו ועליך הכתוב אומר י־ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך ותו ליכא והא איכא דתני רב יוסף ה־תודוס איש רומי יהנהיג את בני רומי להאכיל גדיים מקולסין בלילי פסחים שלח ליה שמעון בן שטח אלמלא תודוס אתה גוזרני עליך נדוי שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ<sup>ט</sup> במשנתנו קאמרין והא ברייתא היא ובמתני' ליכא והא איכא הא<sup>ט</sup> דתנן חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר' אליעזר מטהר יוחכמים מטמאים וזהו תנורו של עכנאי מאי עכנאי אמר רב יהודה אמר שמואל מלמד שהקיפוהו הלכות כעכנאי זה וטמאוהו ותניא<sup>י</sup> אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר ר"א ושרפום לפניו ולבסוף ברכוהו אפילו הכי נדוי במתני' לא תנן אלא בכ"ד מקומות היכא משכחת לה ר' יהושע בן לוי מדמה מילתא למילתא ור' אלעזר לא מדמה מילתא למילתא: נושאי המטה וחלופיהן: ת"ר ה־אין מוציאין את המת סמוך לק"ש ואם התחילו אין מפסיקין איני והא רב יוסף אפקוהו סמוך לק"ש<sup>י</sup> אדם חשוב שאני: שלפני המטה ושלאחר המטה: ת"ר ה־עוסקים בהספד בזמן שהמת מוטל לפניהם גשמיטין אחד אחד וקורין אין המת מוטל לפניהם הן יושבין וקורין והוא יושב ודומם הם עומדים ומתפללין והוא עומד ומצדיק עליו את הדין ואומר רבון העולמים הרבה חטאתי לפניך ולא נפרעת ממני אחד מני אלף יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתגדור פרוצותינו ופרצות כל עמך בית ישראל ברחמים אמר אביי לא מבעי ליה לאינש למימר הכי<sup>כ</sup> דארשב"ל וכן תנא משמיה דרבי יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן<sup>ל</sup> ואמר רב יוסף מאי קראה שנאמר

<sup>כ</sup>במעט כסדום היינו מאי אהדר להו נביא שמעו דבר ה' קציעי סדום: קברו את המת וחזרו וכו': אם יכולים להתחיל ולגמור את כולה אין אבל פרק אחד או פסוק אחד לא ורמניהו קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור אפילו פרק אחד או פסוק אחד הכי נמי קאמר יאם יכולין להתחיל ולגמור אפי' פרק אחד או אפילו פסוק אחד עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו: **העומדים** ואינו תנור כלל, וחכמים מטמאין קסברי השתא מיהת תנור הוא וכלי הוא לא דהא לא איפרו חוליותיו ומשמש בדרכו. וזהו תנורו של עכנאי. שהקיפוהו הלכות כעכנא זו וכרכוהו על אשר חלק על דברי רבים שנמצא כאלו זולם. ואסיקנא ר' אליעזר אמר ר' חנניא משנתנו נדוי מפורש במשנתנו, אלא מדמי מילתא למילתא, ומשכח עשרים וארבעה. ר' אלעזר לא מדמי אלא בעי נדוי מפורש במשנתנו ולא אשכח אלא תלתא. אמר אביי לא מבעי ליה לאינש למימר הכי. ולא יאמר לא נפרעת ממני אחת מני אלף, דקיימא לי אל יפתח אדם את פיו לשטן מילתא הוא.

## עין משפט ונר מצוה

ב א מיי פ"ו מהלכות תלמוד תורה הלכה יד טוש"ע יו"ד סומן שלד ספק מנ:
ב ב מיי שם הלכה יב טוש"ע יו"ד סומן רמג ספקי ז סבימטן שלד ספק מנ:
ב א ג מיי פ"ב מהלכות סוטה הלכה ו:
ב ב ד מיי פ"ו מהלכות ברכות הלכה י"ט ופיו מהל' תלמוד תורה הל' יד ועי' בבי"מ סמג עשין ב טור שו"ע א"ח סי' קמ ספק ט:
ב ג ה מיי פ"ו מהלכות פ"ח הלכה ד טוש"ע יו"ד סומן שלד ספק ג:
ב ד ו מיי פ"ח מהלכות חמץ ומהל' הל' טוש"ע א"ח סמג טעו ספק ה:
ב ז ו מיי פט"ו מהלכות כלס הלכה:
ב ח מיי פ"ד מהלכות ק"ש הלכה ד סמג עשין ב טוש"ע א"ח סמג טעו ספקי ז טור שו"ע יו"ד סומן שח ספקפ

ז י ח מיי שם הלכה ה סמג שם טוש"ע א"ח סי' עב ספק ג וצו"ד סומן סד"מ ספקי יב:
י י יו"מ א' בהגה' שו"ע יוד סי' שטו ספקי בן:
י ח ב מיי שם הלכה ו סמג שם טוש"ע שם ספקי ד:

### תורה אור השלם

- ותפשים עקלקלותם ויליכס ה' את פועלי האון שלום על ישראל:

תהלים קכה ה
1. ישמח אביך ואמך וְהָגַל יוֹדֶיךָ;
משילי כו כה
3. לֹאֲלֵי יְיָ צִבְאוֹת הוֹדִיר כְּלָנוּ שׁוֹרֵרִי בְּמַעַט כְּסֻדִּים הָיִינוּ לְעַמְּהָרָה דְּמִינוּ; שְׁמַעַת דְּבַר יְיָ קַצְעִינוּ סָדֵם הָאֵינוּ תוֹרַת אֲדִילְעִינוּ עֲמַרְהָ;

יעשיהו א ט-י

## מוסף רש"י

הובא בסוף הסכת.

### רבינו חננאל

המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים. פי' אחר מטתן, לשון הטייה הוא כלומר נטה מדרך הישרה, וכדתנא דבי רבי ישמעאל אם ראת ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שראי חזר בו ועשה תשובה לפיכך אסור לספר בזה. ואסיקנא תני מילי בעבידת הגוף אבל בגולת מוטן עד שחיזורי לבעלי. והמגיס דעתו כלפי מעלה. פי', שטורח להקב"ה יותר מדאי ועובר הוא ומזולזל בדברי חכמים שאמרו לא נכון לעשות כן, כהווא מעשה דרבא דפרק חסידים מי איכא למיטרח קמי שמיא כולי האי, דמחר אפרייה לפוריה מדרסם בסבירי. ועוד אתה שמיטת תנא בלילה אל תהרהר תנא בלילה פירות כלא זמנה. ואמר להם דוגמא השקוה. ס"א דוכמא, פי' גרים שמתוה השקוה, כלומר סמיעה ואבטליון שבאו מן תנאי גרים, חזי השקו גיורת להראות שתן חטובין כישראל ונמצאו חוליוין בכבודו. ונאמלא תרדוס אתה גוזרני עליך נדוי וכו'. תוספתא: שהיו קורין אותן פסחים, ואמרו לו שהמאכיל לישראל כעין קדשים בחון בר נדוי הוא. וכתבו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר' אלעזר מטהר. פי', חתכו לתנור חליות [לרחבן] ונתן חול בין חוליא לחוליא של כלי חרס חרבק חוליא על חבירתה ויחלים הגמור. ר"א מטהר, כלומר מאחר שחתכו בין חוליא לחוליא אינן מדובקות לעולם, וראוין אותן כאלו מפורדות הן

ואינו תנור כלל, וחכמים מטמאין קסברי השתא מיהת תנור הוא וכלי הוא לא דהא לא איפרו חוליותיו ומשמש בדרכו. וזהו תנורו של עכנאי. שהקיפוהו הלכות כעכנא זו וכרכוהו על אשר חלק על דברי רבים שנמצא כאלו זולם. ואסיקנא ר' אליעזר אמר ר' חנניא משנתנו נדוי מפורש במשנתנו, אלא מדמי מילתא למילתא, ומשכח עשרים וארבעה. ר' אלעזר לא מדמי אלא בעי נדוי מפורש במשנתנו ולא אשכח אלא תלתא. אמר אביי לא מבעי ליה לאינש למימר הכי. ולא יאמר לא נפרעת ממני אחת מני אלף, דקיימא לי אל יפתח אדם את פיו לשטן מילתא הוא.

ואינו תנור כלל, וחכמים מטמאין קסברי השתא מיהת תנור הוא וכלי הוא לא דהא לא איפרו חוליותיו ומשמש בדרכו. וזהו תנורו של עכנאי. שהקיפוהו הלכות כעכנא זו וכרכוהו על אשר חלק על דברי רבים שנמצא כאלו זולם. ואסיקנא ר' אליעזר אמר ר' חנניא משנתנו נדוי מפורש במשנתנו, אלא מדמי מילתא למילתא, ומשכח עשרים וארבעה. ר' אלעזר לא מדמי אלא בעי נדוי מפורש במשנתנו ולא אשכח אלא תלתא. אמר אביי לא מבעי ליה לאינש למימר הכי. ולא יאמר לא נפרעת ממני אחת מני אלף, דקיימא לי אל יפתח אדם את פיו לשטן מילתא הוא.

ואינו תנור כלל, וחכמים מטמאין קסברי השתא מיהת תנור הוא וכלי הוא לא דהא לא איפרו חוליותיו ומשמש בדרכו. וזהו תנורו של עכנאי. שהקיפוהו הלכות כעכנא זו וכרכוהו על אשר חלק על דברי רבים שנמצא כאלו זולם. ואסיקנא ר' אליעזר אמר ר' חנניא משנתנו נדוי מפורש במשנתנו, אלא מדמי מילתא למילתא, ומשכח עשרים וארבעה. ר' אלעזר לא מדמי אלא בעי נדוי מפורש במשנתנו ולא אשכח אלא תלתא. אמר אביי לא מבעי ליה לאינש למימר הכי. ולא יאמר לא נפרעת ממני אחת מני אלף, דקיימא לי אל יפתח אדם את פיו לשטן מילתא הוא.

ואינו תנור כלל, וחכמים מטמאין קסברי השתא מיהת תנור הוא וכלי הוא לא דהא לא איפרו חוליותיו ומשמש בדרכו. וזהו תנורו של עכנאי. שהקיפוהו הלכות כעכנא זו וכרכוהו על אשר חלק על דברי רבים שנמצא כאלו זולם. ואסיקנא ר' אליעזר אמר ר' חנניא משנתנו נדוי מפורש במשנתנו, אלא מדמי מילתא למילתא, ומשכח עשרים וארבעה. ר' אלעזר לא מדמי אלא בעי נדוי מפורש במשנתנו ולא אשכח אלא תלתא. אמר אביי לא מבעי ליה לאינש למימר הכי. ולא יאמר לא נפרעת ממני אחת מני אלף, דקיימא לי אל יפתח אדם את פיו לשטן מילתא הוא.